

A KÁBÍTÓSZER KIPRÓBÁLÁSÁNAK OKAIRÓL

az egyetemi hallgatók körében végzett vizsgálatok alapján

SZERKESZTETTE:

Münnich Ákos

Budapest, 2003

A könyv a Debreceni Egyetem,

a GYISM (pályázati kód: KAB-KT-02-34),

GYISM

az OTKA (T029356) és a Széchenyi NKFP-1B/0015/2002 kutatási pályázat
támogatásával készült.

SZERZŐK

<i>Bugán Antal</i>	<i>Lányi Katalin</i>
<i>Csizmár Kata</i>	<i>Máth János</i>
<i>Csukonyi Csilla</i>	<i>Mártonfalvi Melinda</i>
<i>Fedor György</i>	<i>Münnich Ákos</i>
<i>Király Zoltán</i>	<i>Nagy Ágnes</i>
<i>Kun Ágota</i>	<i>Oravecz Zita</i>

(A szerzők a Debreceni Egyetem munkatársai, PhD, illetve nappali tagozatos hallgatók)

Lektorálta: *Bugán Antal*

© Münnich Ákos, 2003

Minden jog fenntartva!

A könyvből másolni (bármilyen másolási, illetve sokszorosítási technikát beleértve) vagy fordítást végezni csak a szerkesztő (Münnich Ákos) írásbeli engedélyével lehet.

ISBN 963 463 628 4

Kiadja:

ELTE Eötvös Könyvkiadó, Budapest

1056 Budapest, Szerb u. 21–23. • Telefon: (1) 266-9206 • Fax: (1) 485-5226

Kiadványszervező:

Violet Bt.

Nyomdai előkészítés:

Juhász Valéria • E-mail: vali@tkk.hu

Az ember valószínűleg mindig hajlamos volt arra, hogy feszültségét „kábitó” szerekkel oldja, de talán az életbenmaradásért folytatott harc az „ősidőkben” nem engedte, hogy a kábítószeres használat káros mennyiségben, ill. minőségben elterjedjen. Ma már lényegesen jobban élünk, a „harc” nem köti le folyamatosan erőnket, így előtörnek olyan tényezők is, amelyek régebben egyszerűen nem „jutottak szóhoz”. A környezetünk, a személyiségünk, a társas viszonyaink, a céljaink, a társadalmi normáink – és még sorolhatnám – olyan kifogyhatatlan és szinte beláthatatlan források a kábítószer használatára, ill. elvetésére, hogy felvetődik a kérdés, van-e értelme vizsgálni a gyakorlatilag végtelen számú hatás-ellenhatás dzsungelében. Van-e remény arra, hogy lényegesen csökkentjük a kábítószer mind egyéni, mind pedig társadalmi romboló hatását, vagy törődünk bele a jelenlegi állapotokba, hagyjuk a folyamatokat a maguk útján végigmenni és reménykedjünk, hogy marad még „józan” ember, aki „tisztá” marad és képes önállóan fontos döntéseket hozni, dolgozik eleget ahhoz, hogy mindenki (jól) élhessen? Ez a könyv azért készült, mert szerzőtársaimmal együtt úgy gondoljuk, hogy szükséges megismernünk mindent, ami segíthet a kábítószer használatának csökkentésében. Szerencsére elég hatékony módszerek állnak már rendelkezésre a tömegesen jelentkező jelenségek vizsgálatára, de a kábítószer használatának kezdetétől a sokszor tragédiába torkolló kábítószerfüggésig tartó folyamat teljes feltárása még sok kutatást és időt igényel. Ahhoz, hogy meg tudjuk előzni a kábítószer rombolását, mindenképpen szükséges megismerni azokat a tényezőket, amelyek kipróbálásához vezetnek. A társadalmi, gazdasági és politikai jövő szempontjából valószínűleg kitüntetett szerep jut az egyetemistáknak, ezért fontos és érdemes ezt a csoportot külön is megismerni.

A könyv célja, hogy az egyetemisták körében végzett felmérések alapján szisztematikus és átfogó képet adjon a kábítószer kipróbálásának feltételezett, ill. lehetséges okairól. Természetesen jelen vizsgálatok nem fedhetik le az oksági hatásmechanizmusok minden részletét, ezért szűkíteni kellett a figyelmünket olyan területekre, amelyek kevésbé ismertek a szakemberek előtt, ugyanakkor elég átfogóak ahhoz, hogy megalapozzák a „védekezés” lehetséges útjait.

A könyv hat fő részből áll, amelyek többszempontos elemzésekkel válaszokat keresnek a kábítószer kipróbálása mögött meghúzódó hatások és hatásmechanizmusok „hogyanjaira és miértjeire”. Többek között vizsgáljuk az egyetemista életmódnak és életkörülményeknek, a személyiség eltérő jellemzőinek, valamint a különböző baráti és társas viszonyoknak a hatásait. A soktényezős hatások egymásra épülésének egy összetett modelljével átláthatóbbá kívánjuk tenni a beavatkozás lehetséges célterületeit.

A kutatás támogatása több forrásból tevődött össze, amelyek közül ki kell emelnem a Debreceni Egyetem (Mentálhigiénés Program) és a GYISM anyagi támogatását. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a Debreceni Egyetem vezetői személyesen is figyelmet fordítanak a kábítószer-használat elterjedése elleni harcra (és ezáltal munkánknak is).

A könyv szerzőinek döntő többsége fiatal kutató kolléga, illetve hallgató, akiknek lelkesedését, pontos és elmélyült munkáját ezúton is megköszönöm.

Münnich Ákos szerkesztő

Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
I. Alapvető kérdések, életmód és életkörülmények	7
Bevezetés	9
1. A „kábitószer kipróbálásának” vizsgálati mintája és mintavételi eljárása	11
CSUKONYI CSILLA ÉS MÜNNICH ÁKOS	
2. A kábitószer-fogyasztás vizsgálatának alapvető kérdései	17
FEDOR GYÖRGY	
3. Milyen szociológiai háttértényezők és környezeti hatások húzódnak meg a kábitószer kipróbálása mögött?	37
KIRÁLY ZOLTÁN	
II. A személyiség és a kábitószer	59
Bevezetés	61
4. Személyiségjellemzők vizsgálata a kábitószerfüggő magatartással összefüggésben	63
KUN ÁGOTA ÉS MÜNNICH ÁKOS	
5. Az egyetemi hallgatók személyiségének általános jellemzői az IPIP-Big Five dimenziók mentén	75
KUN ÁGOTA ÉS MÁRTONFALVI MELINDA	
6. Az extraverzió kapcsolata a kábitószer-használattal és dohányzással	97
LÁNYI KATALIN	
7. A testi kontaktus igényének sérülése és az egészségre káros szerek használata	105
LÁNYI KATALIN	
III. Társas kapcsolatok és a kábitószer	117
Bevezetés	119
8. A társas támasz, a proszociális viselkedés és a társas felelősség kapcsolata a kábitószer-fogyasztó viselkedéssel	123
CSUKONYI CSILLA ÉS MÜNNICH ÁKOS	
9. A szociális orientáció – individualizmus és kollektivizmus és a kábitószer-használat összefüggései	139
CSUKONYI CSILLA	
10. A társas elfogadás és belátás kapcsolata a kábitószer-fogyasztással	155
FEDOR GYÖRGY ÉS MÜNNICH ÁKOS	

11. <i>A kábítószer használókkal szembeni előítéletek alakulása és háttértényezői, strukturális kapcsolata a kisebbségi és etnikai csoportokkal szembeni előítéletekkel</i>	171
CSIZMÁR KATA ÉS CSUKONYI CSILLA	
IV. Egy kockázatvállaló döntés: a kábítószer kipróbálása, illetve fogyasztása	187
Bevezetés	189
12. <i>Az egyetemista hallgatók kockázatvállalásának és kábítószer fogyasztásának vizsgálata</i>	191
ORAVECZ ZITA	
13. <i>Kábítószer-fogyasztás és kockázat</i>	207
NAGY ÁGNES	
V. A kábítószer kipróbálásának összetettsége	219
14. <i>A kábítószer-fogyasztásra hajlamosító ill. azt akadályozó tényezők egy modellje</i>	221
CSUKONYI CSILLA, MÁTH JÁNOS ÉS MÜNNICH ÁKOS	
15. <i>Drogprevenció – avagy az egészséges társadalmi alkalmazkodás segítése</i>	237
BUGÁN ANTAL	
VI. Módszertani összefoglaló	243
16. <i>Statisztikai eljárások összefoglalása</i>	245
MÁTH JÁNOS	
17. <i>A vizsgálat fő kérdőíve</i>	263
Irodalom	271